

Marjo Mäenpää

Innovaatioympäristöjen tuottajat

On olemassa keksintöjä, jotka pääsevät markkinoille ja joista tulee innovaatioita. Ja on olemassa elämää mullistavia ja pakkaa sekoittavia innovaatioita. Nämä muuttavat sosiaalisia suhteita, tapoja tehdä työtä ja opiskella. Minkälaisessa ympäristössä syntyvät mullistavat innovaatiot – autot, sähköpostit, kännykät, tekstiviestit, virtuaalimaailmat? Kenellä on hallussaan taito tuottaa innovaatioita?

Suomesta rakennetaan ”johtavaa sisällöntuotantomaata”. Luova teollisuus ja luova talous hyödyntävät luovan luokan työpanosta, ja digitaaliset julkaisukanavat saavat uutta vuorovaikutteista sisältöä. Strategia näyttää juhlapuheissa ja komiteamietinnöissä komealta.

Luovuus on hieno voimavara. Tutkimusten mukaan sitä voi jopa kasvattaa ja kehittää. Luovuus kehittyy ja innovaatioita syntyy – Taideteollisen korkeakoulun uuden luovan talouden ja filosofian professorin Pekka Himasen (2005) mukaan – ympäristössä, jossa kivijalkana on turvallisuus ja luottamus. Luovassa ympäristössä sosiaaliset verkostot tukevat sitoutumista ja keskinäistä kunnioitusta, jotta luova intohimo (*creative passion*) voi tyydyttää antaumuksen ja ilon tarvetta.

Luovan luokan synty

Kuinka luova luokka elää? *Helsingin Sanomien* artikkeli luovasta luokasta projektihelvetissä herätteli keskustelua koko uudesta luokka-ajattelusta (Kauhanen, 2005). Onko kyseessä talouselämän juoni saada luovaksi luokaksi ristitty keskiluokka tekemään työtä kellon ympäri? Luovan pätkätyöläisen turvallisuus ja tulevaisuuden usko voi olla kovallakin koetuksella, akateeminen kilpailu viroista ei juurikaan lisää keskinäistä kunnioitusta ja luottamusta ja luovaa intohimoa on vaikeaa tyydyttää työllä, josta harvoin kiitetään.

Luovuudesta pitäisi tulla kilpailuvaltti, jotta Suomi pärjäisi maailman taloudessa ja pystyisi ylläpitämään hyvinvointia. Luovuutta tarvitaan, jotta tultaisiin ”johtavaksi sisältötuotantomaaksi”. Luovuudesta pitäisi syntyä innovaatioita ja innovaatioista pitäisi tehdä tuotantoja ja tuotteita. Innovaatiot ovat luovan sisältötuotannon arvoketjun alussa... vai ovatko siellä sittenkin luovuuden salliminen, luovien

ympäristöjen kehittäminen ja tilaisuuksien kasvattaminen. Luovuus voi olla synnynnäistä ja perittyä, mutta kyllä sitä voi varmaan myös kasvattaa, kehittää ja – ennen kaikkea – tuottaa. Ja nyt kirjoitetaan, että ”luovuus on passé” (Kauhanen, 2005). Mihin hävisivät kaikki ne luovat ihmiset, joiden piti tuottaa ideoita, ei tavaroita?

Luovuus on innovaatioita

Jälleen Pekka Himanen yhdessä Manuel Castellsin kanssa kokoaa strategiaa talouden ja hyvinvointivaltion kehittämiseksi. *Helsingin Sanomien* artikkelissa (Castells & Himanen 2005) he kirjoittavat jatkoa teokseensa, joka käsitteli suomalaista tietoyhteiskunnan mallia (Castells & Himanen, 2002). He täsmentävät, että luovalla taloudella tarkoitetaan sitä, että siirrytään yhä enemmän innovaatioille perustuvaan tuottavuuden kasvuun. Luova, sivistynyt, innovaatioita tuottava kansa pystyy pistämään hanttiin globalisaation uhkakuville.

Suomalainen koulutusjärjestelmä tukee tietysti tätä: kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus saada samanlaista koulutusta. Kymmenen ensimmäistä vuotta suomalaisessa peruskoulussa ovat kaikille samat. Opimme puhumaan samaa kieltä, ymmärrämme toisiamme ja toistemme lähtökohtia. Jokainen peruskoulun käynyt on saanut suunnilleen saman ymmärryksen maailmasta, kulttuurista, kemiasta, fysiikasta, virkkaustaidoista ja teknisistä töistä.

Innovaatiot vaativat luovien ihmisten yhteistyötä

Vanha, edesmennyt guruni, virolainen semiootikko Juri Lotman (1989) opetti kerran (ihan oikeasti juuri minua silmiin katsoen), että ihmisten välissä on aina häiriöitä. Ihmisten välinen kommunikaatio ei koskaan voi olla täydellistä. Lotman painotti, että toiselta ihmiseltä lähetetty viesti ei koskaan tule täysin ymmärretyksi vastaanottajan päässä. Epätoivo valtasi kuulijat, kunnes Lotman armahti: Jos me lähettäisimme viestejä, joita vastaanottaja pystyisi ymmärtämään puhuisimme täysin samaa kieltä, olisimme käyneet täysin samanlaisen kasvatuksen, koulutuksen – ja koko elämän. Täydellisesti toisiaan ymmärtävät ihmiset ovat täysin identtisiä. Häiriötön viestintä edellyttää homogeenista yhteisöä, eikä samankaltaisten kommunikaatio luo mitään uutta. Jos olisimme kaikki samanlaisia (ja puhuisimme täydellisesti samaa kieltä), Lotman opetti, maailma olisi todellisen tylsä, monoliittinen paikka.

Jotta syntyisi uusi innovaatioita ja uusia tapoja käyttää vanhoja keksintöjä, erilaisten ihmisten on toimittava yhdessä. Erilaisten tietojen yhdistäminen ratkaisemaan samaa asiaa on edellytys, jotta yksilöllisestä luovuudesta voidaan synnyttää onnea ja hyvinvointia lisääviä innovaatioita. Se, että näitä tilaisuuksia yhdistää erilaisia osaamisalueita on vähän, on este luovan talouden kehittymiselle.

Castells ja Himanen (2005) kirjoittavat: ”Yhdysvaltain opetus on se, ettei idea-toimija-brändi-ketju toimi ilman korkeatasoisia tuottaja-manageri-rakenteita, kuten riskisijoittajia, lakipalveluja ja markkinointiosaajia.”. Lisäisin luovien prosessien tuottaja-manageri-tehtäväketjuun tärkeimmäksi ominaisuudeksi kyvyn yhdistää erilaisia ihmisiä, kulttuureita ja organisaatioita. Luovuutta tukeva innovaatioympäristö on verkosto, joka tarvitsee osaavia verkonkutojia.

Luova tuotantokulttuuri

Innovaatiota on kyky tehdä teknologisia tuotteita, kehittää luovia prosesseja, organisaatiomuotoja ja kulttuurisia tuotteita. Teknologinen keksintö on innovaatio, jos se tuotteistetaan markkinoille. Jos innovaation ansiosta jokin toimintakulttuurin osa muuttuu, voidaan jo puhua luovan talouden tuotteista. Auto, televisio, kännykkä, sähköposti, tekstiviesti... kaikki ovat ratkaisevasti vaikuttaneet ihmisten elinympäristöön ja toimintatapoihin. Mikään näistä keksinnöistä ei ole yhden renessanssineron hengentuote. Ratkaisevaa osaamista on kyky tuoda yhteen luovat, erilaiset osaajat. Luovuuden tuotteistamisessa aikataulujen ja budjettien hallinta ei välttämättä vaadi uudenlaista osaamista. Luovien ihmisten johtaminen ja managerointi onkin ihan eri juttu.

Luovien osaajien manageri ottaa käyttöönsä inhimillisen kanssakäymisen periaatteet ja käyttää hyväkseen ihmisen monialaisen yhteistyön opetuksia entistä enemmän. Kun pyritään innovaatioihin, muutokset, ailahtelevuus ja odottamattomat lopputulokset ovat arkipäivää. Doug DeCarlon (2004) mukaan luova prosessi on elastinen ja epämääräinen. Projektin hallinta pyrkii pitämään ihmiset yhdessä enemmän kuin organisaatiokaaviot kurissa. Päivän sana onkin *extreme project management* – radikaali tuottaminen tai peräti ketterä projektinhallinta (*agile project management*). Parhaan innovaatioympäristön ominaisuus on ihmiskeskeisyys.

Kirjoittajasta

Marjo Mäenpää, FM, media-alan ammattilaisille suunnatun uuden median muuntokoulutusohjelman johtaja Taideteollisen korkeakoulun Medialaboratoriossa. Opettajana hänen vastualueenaan on uuden median tuottajan opintokokonaisuus. Mäenpää johtaa multimodaalisia käyttöliittymiä ja laajalle yleisölle suunnattuja mediasovelluksia tutkivaa opintoprojektia (MUMMI – *Multimodal Museum Interface*). Mäenpää valmistelee väitöskirjaa vuorovaikutteisen mediakerronnan alueelta tutkimusalueenaan museot monimuotoisen käyttäjäkunnan kohtaamispaikkana. Mäenpää on CreaM-hankkeen ohjausryhmän jäsen. <http://mlab.uiah.fi/~marjo/>

Lähteet:

Castells, M. & Himanen, P. (2002) *The Information Society and the Welfare State. The Finnish Model. Sitra 250*. Oxford University Press.

Castells, M. & Himanen, P. (2005) Onko Eurooppa sairastunut lässähdystautiin. *Helsingin Sanomat* 9.10.2005, D6.

DeCarlo Doug (2004), *Extreme Project Management*. Jossey-Bass A Wiley, San Fransisco, 2004.

Himanen, Pekka (2005) Esitys Creative Spaces -seminaarissa, Mediakeskus Lume 25.5.2005.

Lotman, Juri (1989) Studia Generalia -luento, Helsingin yliopisto.

Kauhanen, Anna-Liisa (2005) Luova-luokka palaa loppuun. *Helsingin Sanomat* 4.9.2005, E1–2.